Gachová, Šárka; Lukáš, Ondřej; Strýčková, Sylvie

Zelená knihovna

ProInflow. 2012, vol. 4, iss. 2, pp. 50-71

ISSN 1804-2406

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/133757
Access Date: 28. 11. 2024
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

Zelená knihovna

Autoři: Šárka Gachová, Ondřej Lukáš, Sylvie Strýčková.

Recenzenti: Zdeňka Dohnálková, Zlata Houšková, Jana Nejezchlebová

Klíčová slova: dotazníkové šetření, knihovny, zelená knihovna, environmentálně šetrné chování, zelené úřadování, úsporná opatření, hospodaření s energiemi, třídění odpadu, kancelářské potřeby.

Keywords: survey, libraries, Green Library, environmentally friendly behaviors, green administration, cost-saving measures, energy management, waste sorting, office supplies.

Abstrakt: Cílem výzkumu “Zelená knihovna” bylo zjistit postoje knihoven v oblasti environmentálně šetrného chování. Jsme přesvědčeni, že knihovny, jako instituce se sociální zodpovědností, by měly „zelené“ zásady dodržovat a propagovat i u svých uživatelů.

Abstract: The aim of the "Green Library" research **was find out** the opinion **of libraries in environmentally friendly behavior. We believe that** Libraries, as institutions with social responsibility, should follow the "Green principles" and promote them to their users.

Úvod

Environmentální chování veřejných institucí je v souladu se Strategickým plánem trvale udržitelného rozvoje ČR, který byl přijat v roce 2004[1]. Doposud se k tomuto plánu postavilo čelem pouze několik městských úřadů, avšak žádná knihovna. Domníváme se, že je to škoda. „Podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku méně náročnou na zdroje“[2] doporučuje dokument Evropa 2020, ze které čerpá i „Koncepce rozvoje knihoven na léta 2011 – 2015“[3].

Ekoznačku Ekologicky šetrná služba najdeme u asi 100 českých i zahraničních firem a jejich počet neustále roste. Ovšem žádnou značku zatím nezískala knihovna. Pokud Česká informační agentura životního prostředí doporučuje publikaci Zelený hotel, proč by nemohla vzniknout doporučení i pro Zelenou knihovnu?

Cílem našeho výzkumu bylo zmapovat principy zeleného úřadování aplikované v knihovnách ČR. Chtěli jsme zjistit postoje knihoven ČR v oblasti environmentálně šetrného chování. Průzkum měl nastínit, do jaké míry se jednotlivé knihovny chovají či nechovají ekologicky, dále jaké jsou jejich důvody pro právě takové chování (ať už pozitivní či negativní) a jaké jsou jejich preference do budoucna.

V rámci ČR doposud proběhla pouze dílčí šetření realizovaná studenty. Oproti předchozím výzkumům měl ten náš být inovativní v tom, že jsme hodlali zapojit všechny knihovny ČR, což forma zvoleného šetření umožňovala. Předchozí výzkumy byly zaměřené na malý počet vybraných knihoven či úřadů[4] i způsob průzkumu byl odlišný[5]. Nejsou tudíž dostatečně reprezentativní. Poskytly však cenné poznatky pro náš vlastní výzkum. Ve výsledku byl však tento nápad nerealistický.

Díky šetření jsme zjistili, zda je potřeba inspirovat knihovny teprve pro základní ekologické chování, nebo zda je již na co navázat a můžeme se zaměřit rovnou na hlubší informace o ekologicky šetrném chování. Vyhodnocení získaných názorů a odpovědí od respondentů bude sloužit jako podklad pro konkrétní zacílení dalších aktivit projektu Zelená knihovna.

Co vlastně do environmentálně šetrného chování patří?

---

[1] Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky. [online, cit. 2012- 03 -18]. Dostupný z **http://www.mzp.cz/cz/strategie_udrzitelneho_rozvoje**.

[2] **Evropa 2020. Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění.** [online, cit. 2012- 03 -18].**Dostupné z http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/Evropa_2020_cz_Sdeleni_EK.pdf.**

[3] Koncepce rozvoje knihoven na léta 2011 – 2015**.** [online, cit. 2012- 03 -18]. Dostupné z http://knihovnam.nkp.cz/.

[4] KUBÍČKOVÁ, Světlana. Zelené úřadování : environmentálně příznivý provoz veřejných institucí; analýza situace na vybraném úřadě. Brno, 2010. 86 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií Katedra environmentálních studií. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/261158/fss_b/text_prace.pdf>.

[5] Např. P. Shneiderová zvolila formu řízeného rozhovoru u dvou vybraných knihoven viz SCHNEIDEROVÁ, Pavla. Environmentálně šetrný provoz knihoven. Brno, 2010. 60 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/263734/ff_b/Bakalarska_prace.pdf>.

- „Zelené úřadování - Zelené úřadování je zkrácený název pro environmentálně příznivé chování institucí financovaných z veřejných prostředků, jako jsou např. obecní, městské či krajské úřady, školy, školky nebo domy s pečovatelskou službou. Zahrnuje systémová opatření zaměřená zejména na provoz a chování (např. oboustranný tisk dokumentů, zatahování žaluzií na noc) a také nakupování.
- Zelené nakupování - Zelené nakupování je takový způsob nákupu či zásobování, při kterém je brán ohled na dopad vybraného zboží a služeb na životní prostředí. Vybírají se produkty, jejichž negativní dopad na životní prostředí je co nejnižší. Kritéria, která se při tom berou v úvahu, jsou například recyklovatelnost, biologická rozložitelnost, materiální a energetická náročnost výroby, zdravotní nezávadnost, transportní vzdálenost od výrobce ke spotřebiteli atd.“[6]

Proč je environmentálně šetrné chování žádoucí?

- „Sníží se zátěž životního prostředí díky pořizování environmentálně příznivého zboží a služeb
- Poptávka zvýší dostupnost výrobků příznivějších pro životní prostředí na trhu
- Podpoří se ekologicky příznivé inovace výrobků
- Zelené instituce se stanou příkladem pro další úřady a zejména pro občany
- Prostředí pro pracovníky a návštěvníky je zdravější
- Zpravidla znamená také úspory nákladů“[7]

Metodika průzkumu

Jako metodu průzkumu jsme zvolili dotazníkové šetření. Dotazník obsahoval 18 otevřených i uzavřených otázek zahrnujících tématikou oblast odpadu a recyklace, kancelářských potřeb, energií, spotřebního chování, komunikace s uživateli.

U některých otázek tak mohli respondenti, kromě výběru stanovené kategorizované odpovědi, doplnit své další slovní vyjádření / hodnocení, což se ukázalo jako velmi nosné, protože objasnilo často protichůdné odpovědi respondentů.

Projekt Zelená knihovna se zaměřuje na všechny knihovny v ČR, proto jsme ani pro tento výzkum knihovny neselektovali. Očekávali jsme různé přístupy k zásadám zeleného úřadování podle typu knihovny.

Knihovny byly osloveny prostřednictvím elektronické konference SKIP.[8] Dotazníkové šetření proběhlo od 6. - 10. 2. 2012. Dotazník zodpovědělo 273 knihoven. Jako dotazovací nástroj jsme použili aplikaci SurveyGizmo.

---

[6] LEDVINA, Petr. ***Standardy zeleného úřadování*** *: Příručka pro menší úřady a instituce.* Brno: Veronica, 2007. 32 s. Dostupný online z **http://www.veronica.cz/dokumenty/standardy_zeleneho_uradovani.pdf**.

[7] Tamtéž.

[8] **Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky**

Je nutné podotknout, že z metodologického hlediska se vyskytl problém špatné formulace dotazníku v tom smyslu, že si respondenti nebyli jisti, zda ho mají vyplnit za sebe, či za knihovnu, jak jsme původně chtěli. Z toho vyplývá, že ne všechny odpovědi korespondují s chováním knihovny jako celé instituce. Tento problém by mohl zkreslovat výsledky, ale díky možnosti zobrazení všech měst a počtu respondentů, kteří z daného města dotazník vyplnili, víme, že se tak mohlo stát pouze v několika případech. Ve většině případů lze s určitostí říct, že v rámci jednoho města odpovídal právě jeden respondent. A jelikož nás zajímaly kromě stávajícího chování knihoven i jejich názory, je pro náš výzkum vhodné počítat i s individuálním přístupem knihovníků. Proto jsme ve finále soukromé pohledy knihovníků a knihovnic kvitovali s povděkem.

Pro účely porovnávání některých výsledků jsme spojili městské knihovny s krajskými pod hlavičku „univerzální“ a vědecké s vysokoškolskými pod „specializované“.

Analýza výsledků dotazníkového průzkumu

V úvodní části dotazníku vyplňovali respondenti typ knihovny.

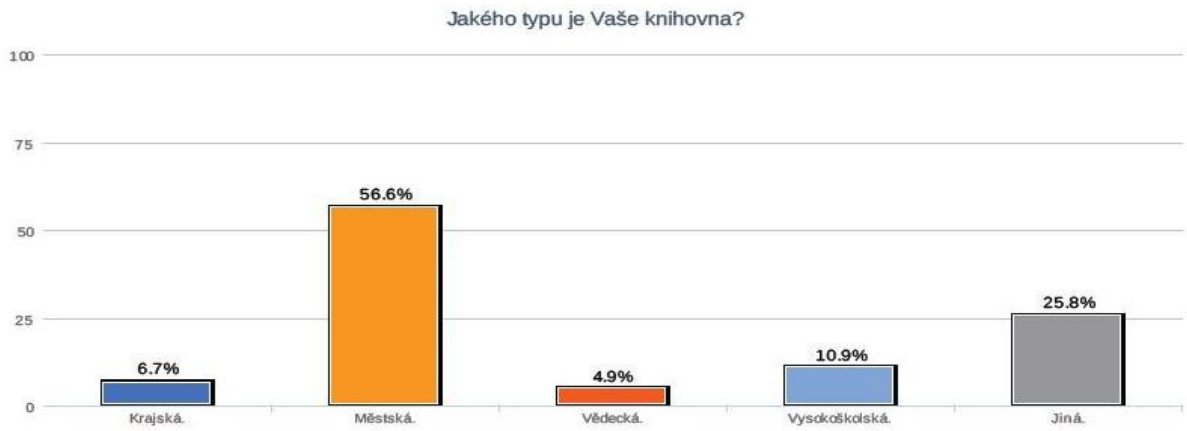

Value	Count	Percent %
Krajská.	18	6.7%
Městská.	151	56.6%
Vědecká.	13	4.9%
Vysokoškolská.	29	10.9%
Jiná.	69	25.8%

Graf a tabulka č. 1

Jak uvádí tabulka č. 1., v souboru respondentů byla nejvíce zastoupena kategorie městských knihoven. Významné procento plní různorodá směsice knihoven, kde každá má jiné podmínky a možnosti. Typ knihovny a vliv zřizovatele sehrál velkou roli v odpovědích i komentářích respondentů.

Většina lidí, pokud se jich zeptáte, zda se chovají ekologicky, odpoví, že třídí odpad. Tato pro některé naprostá samozřejmost, může být pro jiné nepřekonatelný problém. Knihovny produkují běžný kancelářský odpad, současně lze očekávat zvýšenou recyklaci papíru, resp. vyřazených knih či periodik.

Z výzkumu vyplynulo, že drtivé většině odpovídajících knihoven není třídění odpadu cizí. Pouze 4% respondentů uvedlo, že odpad netřídí. Další otázkou bylo, jaký druh odpadu třídí.

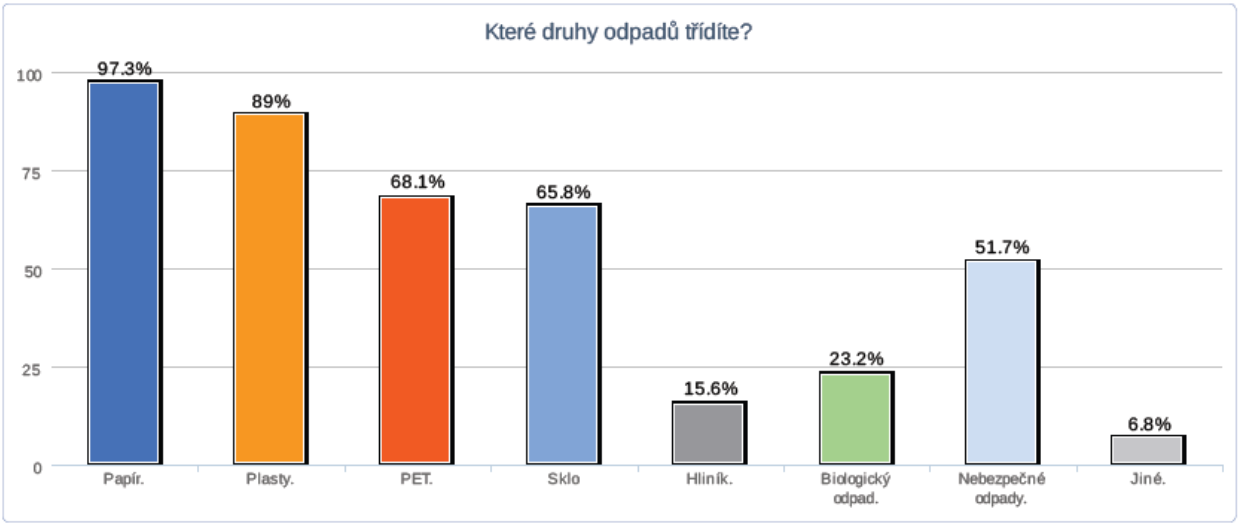

Graf č. 2

Z našeho grafu č. 2 vyplývá, že nejbližší je knihovnám třídění papíru. Z knihoven, které se zaobírají problematikou odpadu, ho třídí přes 97%, tedy opravdu většina.

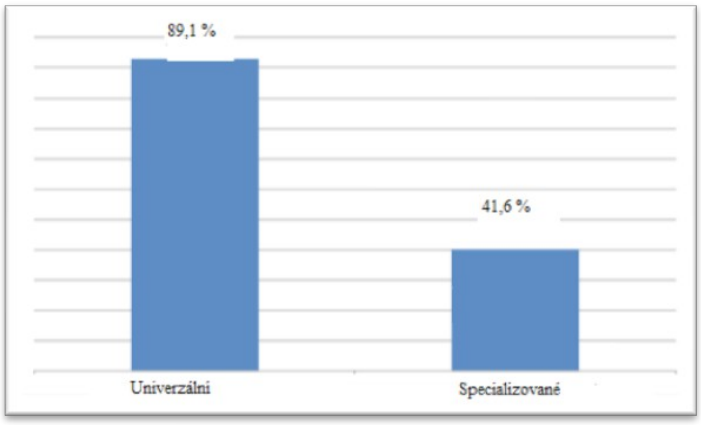

Graf č. 3

O něco méně je v knihovnách zažité třídění plastů, které třídí 89% knihoven. Je zajímavé, že PET lahve, které tvoří největší podíl plastového odpadu, třídí 69% knihoven. Třetím nejtříděnějším odpadem je podle očekávání sklo, které je na tom obdobně jak PET lahve. Celkem překvapující je výsledek u nebezpečných odpadů, které třídí větší část odpovídajících knihoven. Nejnižšího zájmu se v knihovnách dostává kovům a biologickému odpadu, ale je zajímavé, že právě tento druh odpadu třídí nejvíce specializované knihovny (vědecké, vysokoškolské).

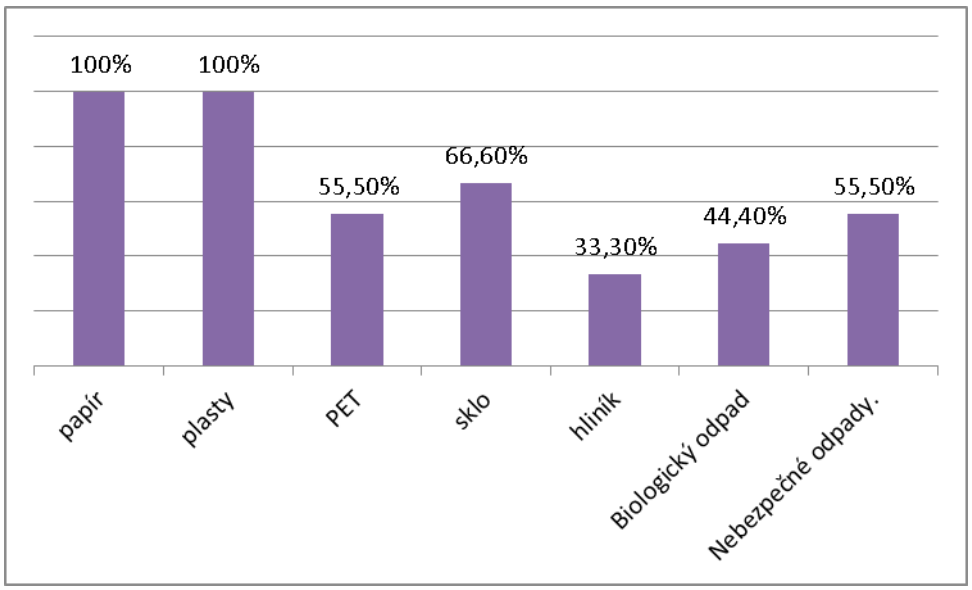

Graf č. 4 Třídění odpadu vědeckými knihovnami

Díky možnosti "jiné" jsme zjistili, že knihovny dále třídí převážně baterie a elektroniku, které by se však daly zařadit do kategorie nebezpečných odpadů.

I zbývající 4% respondentů, kteří netřídí, dostala prostor k vyjádření. Jako nejčastější důvod respondenti uváděli nedostatek označených košů na tříděný odpad na pracovišti a v jeho okolí, jak ukazuje následující graf.

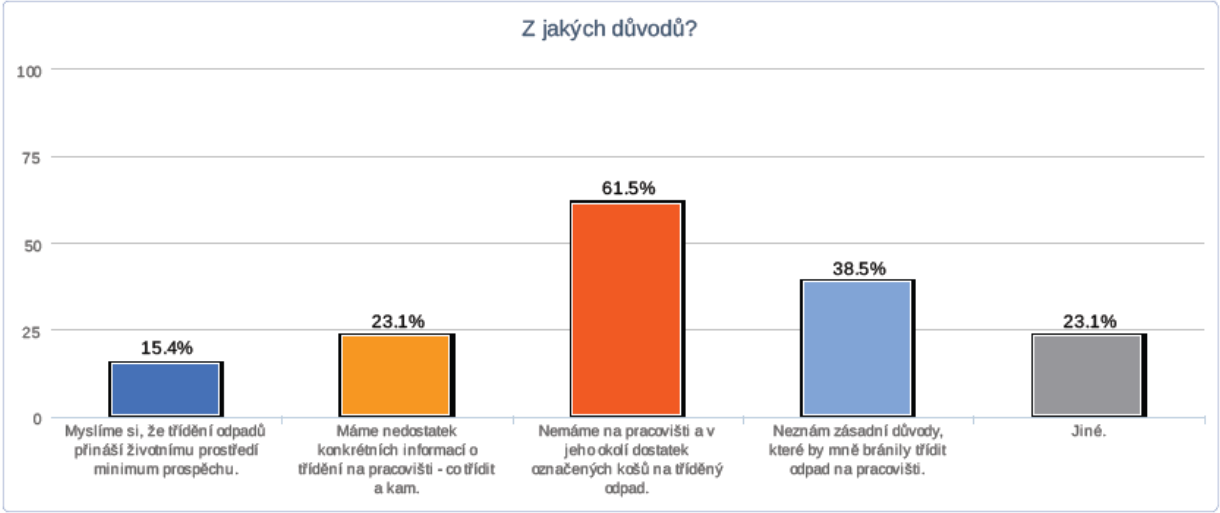

Graf č. 5

Problém respondenti viděli také v nedostatku informací na konkrétních pracovištích. Velkým problémem se ukázala neochota zaměstnanců (jak doslova jeden

respondent uvedl - jeho lenost) a také malé přesvědčení o užitečnosti třídění odpadu ve vztahu k životnímu prostředí.

Z dalšího šetření vyplynulo, že knihovny dbají, aby neprodukovaly zbytečný odpad - výrobky z recyklovatelných obalů či výrobky, které nejsou zvlášť jednotlivě zabaleny, ale jsou baleny hromadně ad. - např. výtisky časopisů, využívají lepící štítky bez ořezaných okrajů apod.. preferuje téměř 60% respondentů.

Frekventovanou činností v knihovnách je tisk a kopírování, kancelářská činnost. Na tuto problematiku se zaměřil další blok otázek. Knihovny se v 90% při tisku či kopírování chovají úsporně. A jaké konkrétní způsoby úspory praktikují, ukazuje graf č. 6.

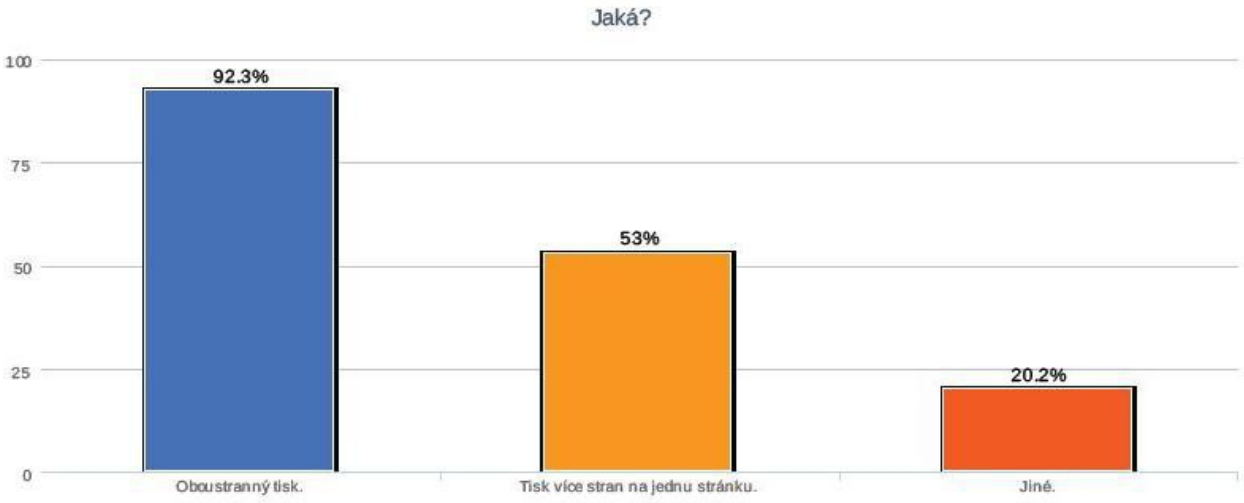

Value	Count	Percent %
Oboustranný tisk.	228	92.3%
Tisk více stran na jednu stránku.	131	53%
Jiné.	50	20.2%

Graf a tabulka č. 6

Většina knihoven se snaží při tisku šetřit papír a barvu. Nejčastějším způsobem úsporného chování je tisk na obě strany papíru (tuto možnost praktikuje přes 90% knihoven). 53% dotázaných také využívá možnost tisku více stran na jednu stránku papíru. V možnosti “Jiné” se nejčastěji objevila možnost využívání makulatury či z jedné strany potištěných papírů a také snaha tisku pouze toho nejnutnějšího.

Nejvíce brání pracovníkům knihoven používat úsporná opatření při tisku dokumentů, u kterých není možné, aby byly oboustranné. Druhým největším problémem jsou kopírky a tiskárny, které neumožňují tisk z obou stran. V menším měřítku pracovníkům brání ještě špatná motivace či nevědomost.

Které z uvedených důvodů Vám brání používat úsporná opatření při tisku?

Value	Count	Percent %
O oboustranném tisku či kopírování jsem dosud nepřemýšlel(a).	4	13.8%
Pořizovat dokumenty oboustranně na tiskárně nebo kopírce nedokážu.	3	10.3%
Nemám k tomu motivaci a interní předpisy nic takového neukládají.	3	10.3%
Tiskárna na mém pracovišti tiskne automaticky pouze na jednu stranu listu a ruční vkládání listů zpět do tiskárny k zajištění oboustranného tisku by mě zdrželo.	7	24.1%
Kopírka na mém pracovišti vytváří automaticky pouze jednostranné kopie a ruční vkládání listů zpět do kopírky k zajištění oboustranných kopií by mě zdrželo.	9	31%
Připravuji dokumenty nebo formuláře, které ze své podstaty nemohou být oboustranné.	16	55.2%
Jiný důvod.	7	24.1%

Tabulka č. 7

Při tisku i kopírování se logicky nabízí použití recyklovaného papíru. Překvapivé pro nás bylo zjištění, že 66,2% knihoven nepoužívá recyklovaný ani FSC papír (certifikát FSC zaručuje, že dřevo, z kterého je papír vyroben, nepochází z nelegální těžby, ale z šetrně obhospodařovaného lesa).

Obecně preference nákupu kancelářských potřeb s ekoznačkou se ukázala jako velmi špatná. Přestože tyto výrobky mají certifikát o svém šetrném dopadu na životní prostředí, většina knihoven je nebere v potaz vůbec, nebo pouze jednou za čas. Jen asi 20% knihoven tyto výrobky opravdu upřednostňuje. Problémem může být jejich špatná dostupnost pro danou instituci. Např. knihovny na fakultách Masarykovy univerzity jsou odkázány na produkty, které jim nabízí Dynamický nákupní systém, který řeší pouze ekonomickou stránku nákupu a některé výrobky v eko kvalitě vůbec nenabízí.

Nízké procento jsme zaregistrovali také u používání ekologicky šetrných kancelářských potřeb. Podle našeho očekávání jsou nejvíce používaná pera s opětovnou možností naplnění (tedy klasické šroubovací propisovací tužky), ale i ty používá jen něco málo přes 50% knihoven. Většina potřeb se v užívání nedostala přes 30% (jen lepidla bez organických rozpouštědel se vyšplhala na 33%). Potřebám na vodní bázi či zatažitelným tužkám se moc pozornosti nedostává. Některé knihovny nám napsaly, že tyto problémy vůbec neřeší a kupují, co je zrovna na trhu (jeden respondent dokonce napsal, že používá jednorázové propisovací tužky).

Value	Count	Percent %
Ano.	52	19.4%
Vždy.	3	1.1%
Občas.	202	75.4%
Nikdy.	11	4.1%

Graf a tabulka č. 8

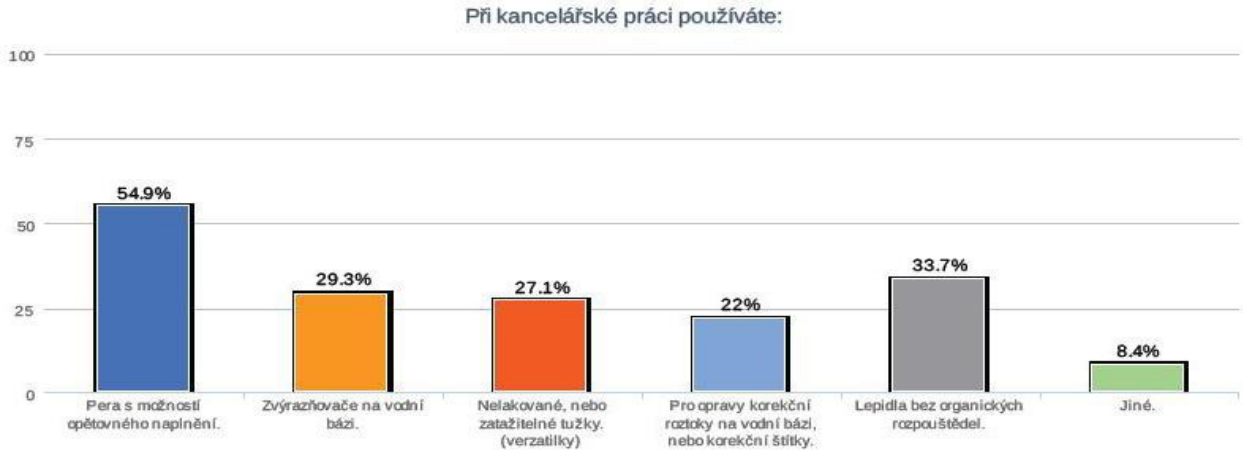

Value	Count	Percent %
Pera s možností opětovného naplnění.	150	54.9%
Zvýrazňovače na vodní bázi.	80	29.3%
Nelakované, nebo zatažitelné tužky. (verzatilky)	74	27.1%
Pro opravy korekční roztoky na vodní bázi, nebo korekční štítky.	60	22%
Lepidla bez organických rozpouštědel.	92	33.7%
Jiné.	23	8.4%

Graf a tabulka č. 9

Od nákupu kancelářského vybavení se dostáváme k neméně důležitým výrobkům užívaných v knihovnách. Těmi jsou čisticí prostředky. Předpokládali jsme, že pokud knihovna má vlastní uklízeče/ky, bude mít přehled o použitých prostředcích. Některé respondenty tento dotaz téměř pobouřil. Nechápali, jak může souviset úklidová firma s vlivem na životní prostředí. Služby úklidových firem, kde je menší možnost ovlivnit druh čisticích prostředků, využívá 23,8%.

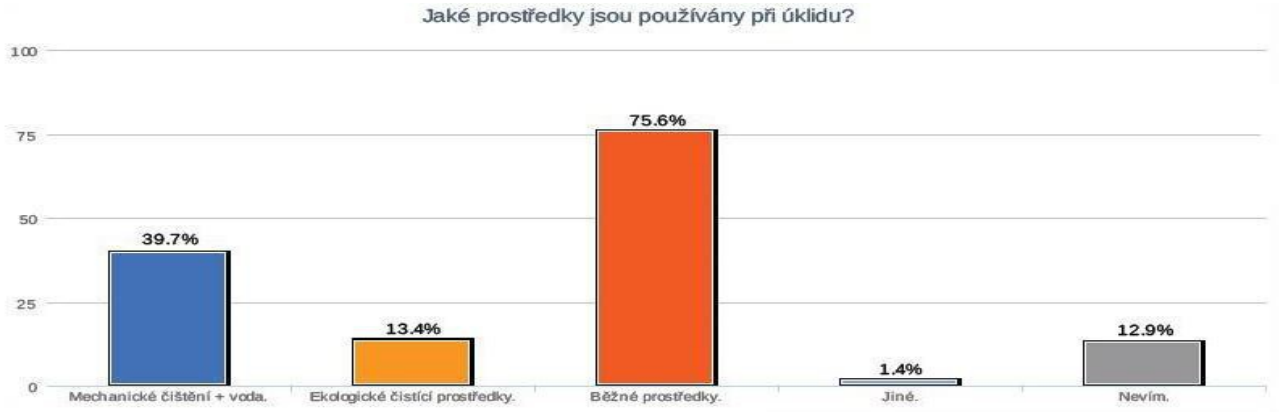

Value	Count	Percent %
Mechanické čištění + voda.	83	39.7%
Ekologické čistící prostředky.	28	13.4%
Běžné prostředky.	158	75.6%
Jiné.	3	1.4%
Nevím.	27	12.9%

Graf a tabulka č. 10

Bohužel, s čisticími prostředky jsou na tom knihovny hůře než s kancelářskými potřebami. Jejich dopad na životní prostředí paradoxně prakticky neřeší. Většina používá čisticí prostředky, které jsou běžně dostupné. Důležitou roli hraje cena výrobků, podle které se knihovny často musí řídit. O čištění vodou se snaží necelých 40% knihoven, kdežto ekologicky šetrné prostředky používá necelých 14%, což je žalostně málo. Čtvrtina knihoven využívá k úklidu externí firmu, tudíž neovlivní a ani nemají přehled o složení čisticích prostředků a způsobu úklidu, které se používají.

Podstatnou část v environmentálně šetrném chování, která se většinou významně odráží v ekonomickém hospodaření, je energetická úspora. Další blok otázek je proto zaměřen tímto směrem.

Voda:

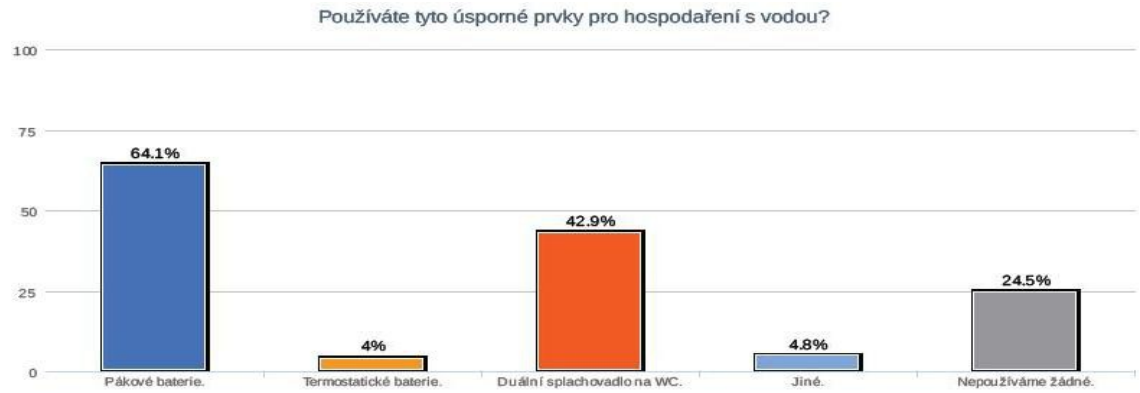

Value	Count	Percent %
Pákové baterie.	175	64.1%
Termostatické baterie.	11	4%
Duální splachovadlo na WC.	117	42.9%
Jiné.	13	4.8%
Nepoužíváme žádné.	67	24.5%

.

Graf a tabulka č. 11

Co se týče úsporných opatření pro vodu a elektřinu, jsou na tom knihovny poměrně dobře. Z odpovědí respondentů vyplynulo, že často tento aspekt nemohou sami ovlivnit, neboť jsou odkázáni na zřizovatele, či na správce budovy a zkrátka musí čekat, než jim budou úsporná zařízení nainstalována. Knihovny také často sídlí ve starých budovách, které nebyly stavěny s ohledem na ekologické úspory, což pracovníkům jejich úsilí komplikuje (několikrát si nám stěžovali např. na netěsnící okna, na která již několikrát upozorňovali, ale stále jim nebyla vyměněna ani poskytnuta odpovídající utěsnění).

Pro šetření vody jsou dle našich očekávání nejvíce rozšířeny pákové baterie, používá je téměř 65% knihoven, což je vzhledem k výše zmíněným problémům úspěch. Poměrně využívaným prostředkem je i duální splachovadlo na WC, které používá přes 40% knihoven. Jiné úsporné opatření již knihovny prakticky nevyužívají, pouze několik knihoven napsalo, že se snaží šetřit vlastní ukázněností, což je jistě také dobrá cesta.

Osvětlení:

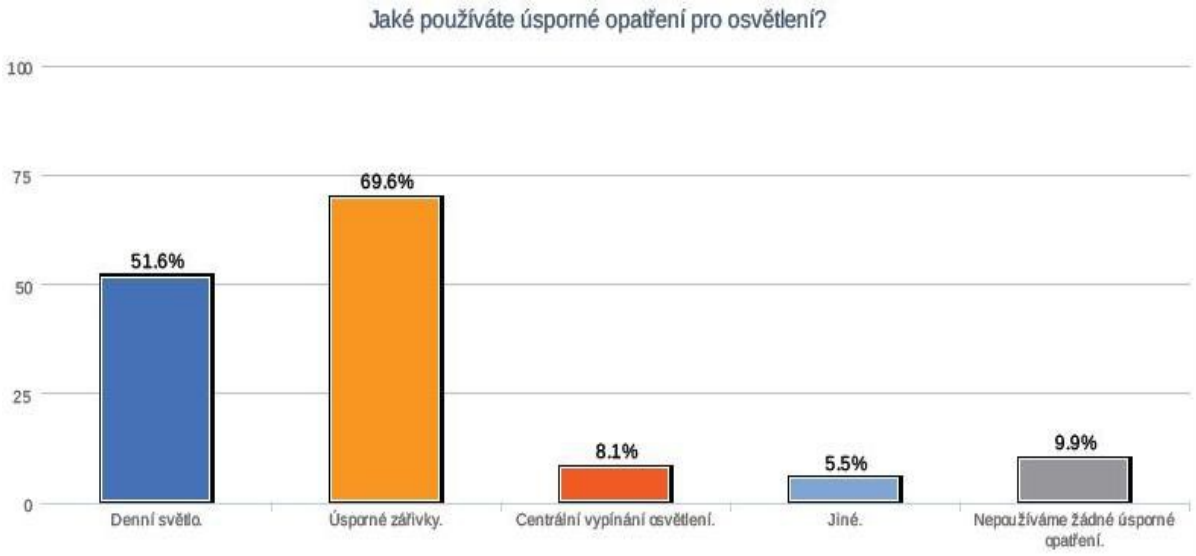

Value	Count	Percent %
Denní světlo.	141	51.6%
Úsporné zářivky.	190	69.6%
Centrální vypínání osvětlení.	22	8.1%
Jiné.	15	5.5%
Nepoužíváme žádné úsporné opatření.	27	9.9%

Graf a tabulka č. 12

V úsporných opatřeních pro osvětlení je to poněkud horší vzhledem k dobré nabídce na trhu. Úsporné zářivky používá necelých 70% knihoven, což je hluboko pod naše očekávání. Relativně vysoké je procento knihoven, které nepoužívají žádné úsporné opatření (téměř 10%), což je v dnešní době tristní. Poměrně malé je procento knihoven, které se snaží využívat denní světlo (51%). I když se dá samozřejmě očekávat, že ne ve všech případech je možné pracovat při denním světle (zvláště v zimním období), očekávali jsme, že toto číslo bude větší.

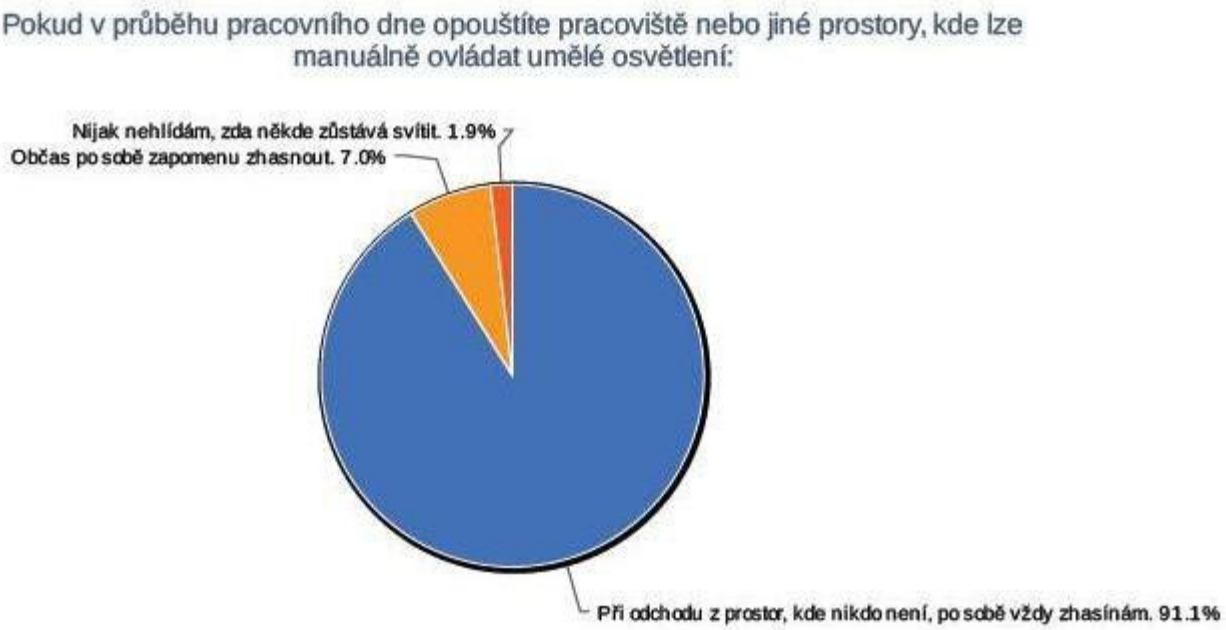

Value	Count	Percent %
Při odchodu z prostor, kde nikdo není, po sobě vždy zhasínám.	246	91.1%
Občas po sobě zapomenu zhasnout.	19	7%
Nijak nehlídám, zda někde zůstává svítit.	5	1.9%

Graf a tabulka č. 13

Velkou část otázek jsme věnovali elektronickým přístrojům, jelikož jsou hojně využívány jak v zázemí knihoven, tak ve studovnách a půjčovnách. Při opuštění pracoviště v drtivé většině po sobě zaměstnanci knihoven zhasínají osvětlení (přes 90%), avšak počítač naproti tomu nechávají povětšinou zapnutý (jen asi 13% ho vždy po sobě vypne), spíše používají režim Stand by, při kterém sice počítač elektřinu také spotřebovává, ale v daleko menší míře, než když je ponechán zapnutý. Avšak alespoň na konci směny téměř 95% pracovníků své počítače a další elektrospotřebiče vypíná.

Pokud během pracovního dne opouštíte na delší dobu pracoviště (více než na 1 hodinu), vypínáte Váš počítač?

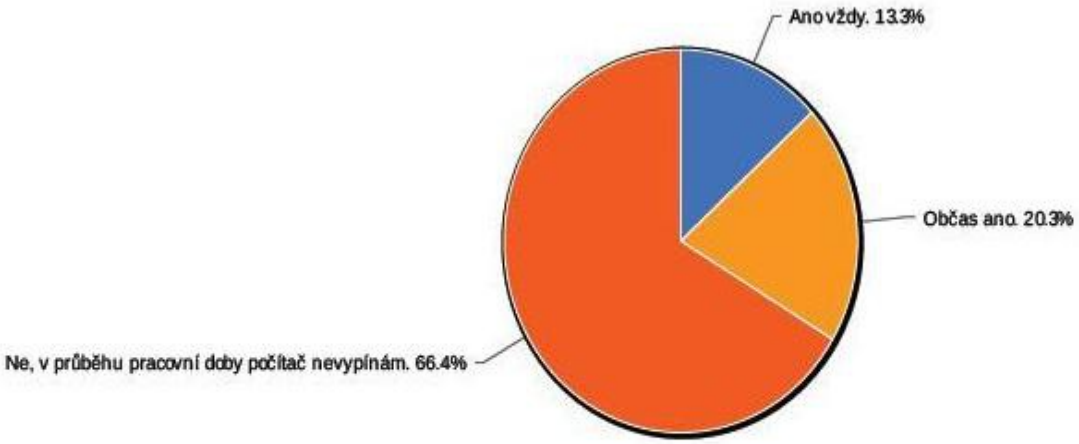

Value	Count	Percent %
Ano vždy.	36	13.3%
Občas ano.	55	20.3%
Ne, v průběhu pracovní doby počítač nevypínám.	180	66.4%

Graf a tabulka č. 14

Používáte na Vašem počítači režim spánku STAND BY? (PC se po určité době nečinnosti přepne do neaktivnímu režimu, ale zůstává nadále připravený k okamžitému použití např. stiskem klávesy nebo pohybem myši. POZOR: nejedná se pouze o spořič obrazovky)

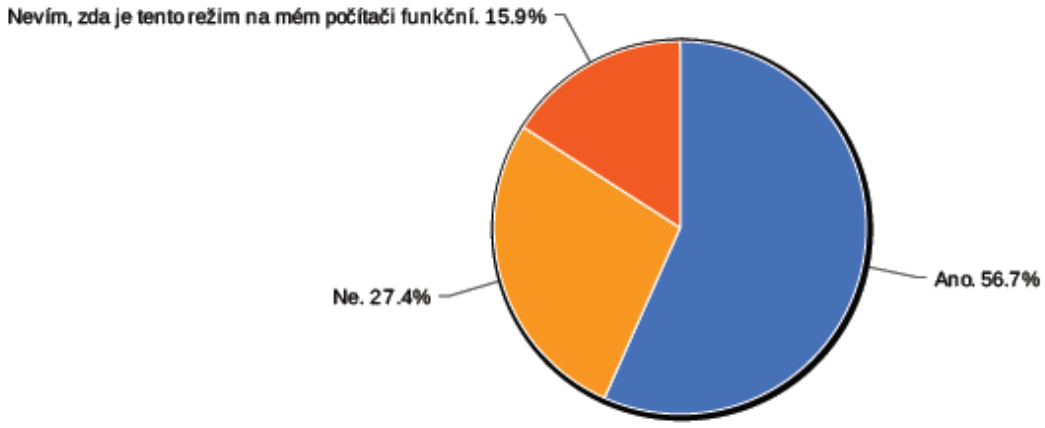

Graf č. 15

S podporou cyklodopravy u svých zaměstnanců na tom knihovny nejsou zrovna nejlépe. Nejrozšířenější jsou v knihovnách (resp. před knihovnami) stojany na kola.

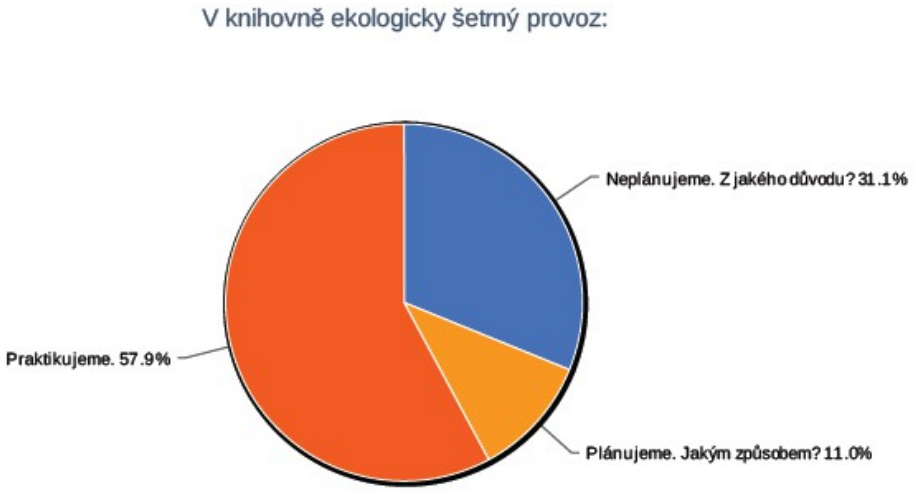

Graf č. 16

To, jestli se jedinec chová ekologicky šetrně, je značně individuální. Je na každém, aby posoudil své chování. Nicméně vedení knihovny či zřizovatel může nastavit interní směrnice, kde toto chování ošetří. Šlo nám o to, aby se i respondenti, kteří netušili, co přesně pod zelené úřadování spadá nebo naopak toto chování považují za tak samozřejmé, že se nad ním hlouběji nezamýšlí, pozastavili nad doposud vyplněnými otázkami a dle svého uvážení ohodnotili své chování. Více než polovina knihoven zatrhla, že ekologický provoz praktikují. Alarmující byl ale počet knihoven, které ekologicky šetrný provoz neplánují (31%). Nejčastějším důvodem je pro knihovny (celkem očekávaně) finanční otázka. Dalším důvodem, proč knihovny nehodlají plánovat nový přístup, je špatná informovanost. Lidé často nevědí, co si mají pod pojmem environmentálně šetrné chování představit. Neuvědomují si, že chovat se ekologicky, neznamená nutně větší finanční výdaje. To spíše souvisí s neochotou změnit některé svoje návyky, což byl ostatně také jeden z důvodů, který knihovníci zmiňovali. Zbylých 11% svůj ekologický provoz zatím plánuje. Způsob, jakým by knihovny chtěly uskutečnit, se velmi lišil u každé z nich. Několikrát se v odpovědích objevilo plánování rekonstrukce knihovny. Pracovníci si také stěžovali na spolupráci s vedením a zřizovatelem.

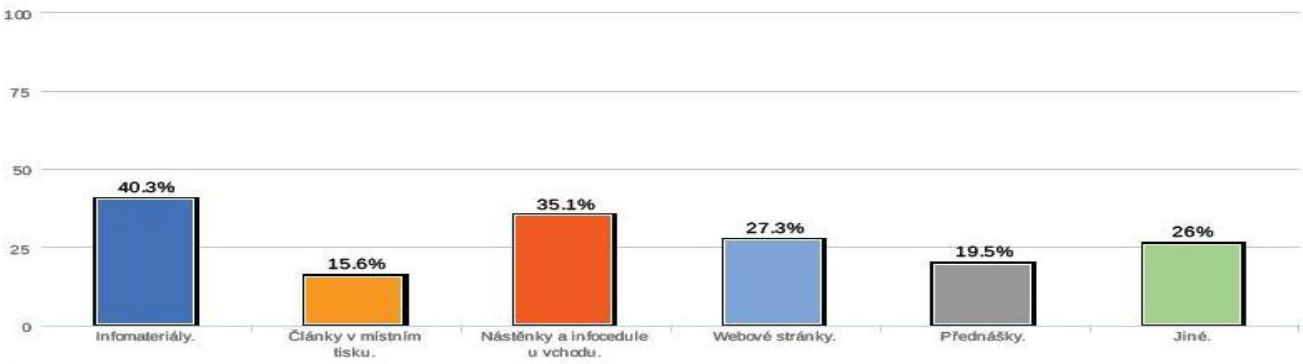

Infomateriály.	31	40.3%
Články v místním tisku.	12	15.6%
Nástěnky a infocedule u vchodu.	27	35.1%
Webové stránky.	21	27.3%
Přednášky.	15	19.5%
Jiné.	20	26%

Graf a tabulka č. 17

U knihoven s šetrným provozem jsme nečekali tak velký podíl těch, které by o svém chování dávaly vědět uživatelům. Proto nás překvapilo, že téměř polovina knihoven odpověděla na tuto otázku kladně (48,7%). Způsob propagace je v knihovnách rozdílný. Nejvíce využívají rozdávání informačních materiálů a informování na svých nástěnkách či webových stránkách. Jiné knihovny informují pomocí článků v novinách, většinou jsou to ty, které na ekologické téma pořádají přednášky.

Pro knihovny, které své uživatele o ekologickém chování neinformují, byl hlavním důvodem jednoduchý fakt, že o tom zkrátka nepřemýšlely, je pro ně samozřejmostí chovat se “zeleně”. Nenapadlo je, že by měly dále ovlivňovat i uživatele.

Závěr

. Z dotazníkového šetření tedy vyplynulo, že další činnost Zelené knihovny bude velmi pestrá. Naše očekávání různých přístupů podle typu knihoven se nepotvrdilo, různé přístupy jsou na typu naprosto nezávislé. Knihovny mají různou úroveň zkušeností i ochoty či zájmu. Bude nutné s knihovnami spolupracovat individuálně na základě konkrétních možností a požadavků. Obecně lze říci, že knihovny mají vůli chovat se environmentálně šetrně (např. 94.6% respondentů souhlasilo s výrokem, že chránit životní prostředí je nutné), ale překvapivě jim chybí informace nebo kreativita v této oblasti. Např. u třídění odpadu často respondenti uváděli finanční zátěž při pořizování sortérů, což ovšem lze řešit velice levně a efektivně atp.

Vyberte výrok nejlépe vyjadřující Váš postoj k ochraně životního prostředí:

	souhlasím	spíše ano	spíše ne	nesouhlasím	Total
Chránit životní prostředí je nutné	94.6% 247	4.6% 12	0.4% 1	0.4% 1	100% 261
Problematika životního prostředí se zbytečně zveličuje	2.7% 6	10.5% 23	37.4% 82	49.3% 108	100% 219
Ekonomický provoz knihovny má vždy přednost	11.2% 25	43.0% 96	30.9% 69	14.8% 33	100% 223
Ekologicky šetrný přístup má vždy přednost	32.5% 74	43.4% 99	21.1% 48	3.1% 7	100% 228

Tabulka č. 18

Otázka ekonomiky vs. ekologie byla v závěrečných komentářích velice častá, stejně jako vliv zřizovatele. Tato problematika je bohužel složitá a doposud neexistují žádné oficiální výzkumy ani zprávy, které by jednoznačně označily ekologické změny za ekonomicky výhodné, ale neoficiální zdroje, které se ekoaudity zabývají, tuto myšlenku podporují. Pokud se v Koncepci rozvoje knihoven [9] mimo jiné konstatuje, že na knihovny dopadla ekonomická krize a „více než 40 % knihoven provozovaných obcemi a kraji se v roce 2010 muselo potýkat se snížením rozpočtu“[10], úsporná „zelená“ řešení se nabízejí jako vhodná pomoc.

Dotazník dále ukázal značné rozdíly v přístupu k zelenému úřadování mezi zřizovateli, vedením a zaměstnanci knihoven, mezi nimiž je často velmi špatná komunikace. Na jedné straně vedení knihoven počítá s tím, že podřízení se ekologicky šetrně chovají, aniž by věděli, či se zajímali, jak přesně toto chování probíhá. Na druhé straně si knihovníci stěžují na těžkosti ze strany vedení, které neprojevuje zájem či jakoukoliv podporu. Knihovníci by také od svého vedení uvítali více konkrétních informací nebo zapracování ekologických potřeb do interních

[9] Koncepce rozvoje knihoven na léta 2011 – 2015. [online, cit. 2012- 03 -18]. Dostupné z http://knihovnam.nkp.cz/.
[10] Tamtéž

směrnic. Pokud by knihovny přijaly směrnici a proškolily zaměstnance, došlo by k výraznému zefektivnění zeleného úřadování.

Někteří z respondentů v závěru dotazníku uvědoměle doplnili, že na pořádaných akcích využívají k občerstvení místních produktů, čímž podporují lokální ekonomiku.

Pro názornost uvádíme některé komentáře:

"Knihovny mají jen velmi omezený rozpočet a mnohdy přechod na ekologičtější způsob, je tak finančně náročný, že nelze uskutečnit."

"Ekologicky bychom se rádi chovali ještě více, ale ne vždy je to schváleno zřizovatelem = finančním podporovatelem. Často ekonomická stránka musí zvítězit nad ekologickou... :-((("

"Já osobně bych ráda třídila odpad v knihovně, ať už v kanceláři nebo v prostorech pro studenty. Ale škola jako taková zrušila i venkovní popelnice na tříděný odpad, takže u nás není kam vysypávat roztříděné koše"

"Naše knihovna je součástí vědeckého ústavu a o spoustě věcí nerozhoduje (nákupy papíru, typu světel...). V rámci knihovny se snažíme chovat ekologicky, ale často narážíme na nezájem ostatních zaměstnanců, o vedení ani nemluvě…. Přestěhováním do vlastních prostor by se dalo lecos změnit, snad."

"Napadlo mě, že by bylo pravděpodobně střetem zájmu, pokud bych při besedách s dětmi kritizovala zacházení s městskou zelení pracovníky radnice, kterážto je zřizovatelem knihovny. Tudíž se neodvažuji více se pustit do ekovýchovy v rámci knihovny, protože by mi kritika určitě z pusy utekla ;-)"

"Šetrné chování by nám muselo umožnit město, vše je o penězích."

Někteří respondenti kreativně připomněli další body, které jsme v dotazníku nezmínili:

"Zapomněli jste se zeptat, co děláme se starými knihami. Aby se daly dát do sběru, tak se musí vytrhnout z vazby a dát vazby a listy zvlášť. To jako knihovnice nedokážu, proto knihy a časopisy většinou darujeme do domova důchodců, a tam si je přečte ještě několik desítek čtenářů, kteří nemají možnost, chodit do vzdálené knihovny."

"ZRUŠIT KLIMATIZACI!! (neefektivní, neekologická a nezdravá)"

Někteří respondenti vyslovili slova podpory a příznivé naladění pro environmentální myšlenky:

"Zajímá nás Váš výzkum. Pokud to půjde, zašlete nám, prosím, výsledek - třeba pomůže, poradí, jak ještě lépe pomoci. Zemi i nám všem :-)"

“Věřím, že zásady šetrného chování se postupem času stanou součástí normy slušného chování. Ale čeká nás ještě fůra práce.”

“Nezapoměnli jste snad na nic. Na každé pobočce knihovny vyžadovat prostor pro kontejnery na třídění odpadu, knihovna/vedení nás sice podporuje slovně a smýšlíme stejně, ale třídění, nákup odpaďáků, odnos do popelnic je spíše na aktivitě zaměstnanců, a takto "aktivní" nejsou všichni... neb to po nich nikdo nevyžaduje (v pozitivním smyslu, pomocí stejných, nově zavedených postupů. zatím asi nebyl prostor až takto ekologicky uvažovat do nejmenších detailů, spíše obecně, domnívám se, že by prvotní návrh měl vzejít od zaměstnanců, a zbytek pak nebude problém. jak ale přesvědčit ostatní-netuším... pokusy už byly, výmluvy jsou úsměvné :)”

“Díky za tuto aktivitu.”

Některým jsme přivodili úsměv na tváři:

“No, docela jste mě pobavili, nejvíc tou šetrnou dopravou. Dělám tu všechny práce, dokonce i čistím odpady umyvadel (jelikož tři žádosti o opravu jsou asi málo). Na podlahu používám normální saponát, v Jednotě toho moc extra neseženete. Stejně tak jsem opravovala střechu. Než bych se někoho dočkala, byla by tu louže jako .... Otázky jsou spíše vhodné pro nové a velké knihovny. Přijde mi, že jste přílišní optimisté, praxe je někde jinde. Jak šetřím vodou - teče rezavej studenej fujtajbl, takže používám co nejméně. Kohoutky a ostatní zařízení, včetně světel je původní, dělané při akci Z v osmdesátých letech. Tedy jsem nakoupila alespoň úsporné žárovky do chodby. Svítím jen v první místnosti, kde jsou nové knihy, a v ostatních rozsvěcím jen, když tam někdo něco chce. Ohledně tisku a PC. PC nevypínám, protože nikam během pracovní doby nechodím a než by naběhnul, když někdo přijde poněkud to trvá. Tisknu na šmíráky, čtenářům netisknu seznam půjčených knih. Na štítky na hřbety knih používám odpad z listů na tištění kódů - kolem okýnek je dokola cca 1cm pruh. Náplně do propisek jsem dostala před deseti lety od jedné čtenářky - tedy už pár let jsem žádné nemusela pořizovat. Tiskárnu a kopírku zapínám jen, když je chci použít. Vypnout počítač při odchodu se musí = protipožární pravidlo. Toť asi vše. Hezký den.”

A některým jsme připomenuli starý režim:

“Změna koncepce: Knihovny jsou především informace. Zelená knihovna by tedy především měla informovat o hlavních znečišťovatelích životního prostředí, o tom, že se u nás prolamují těžební limity, o tom, že se u nás bude v podzemí za úplatu skladovat zkapalnělý CO2 celé EU,o tom, že na rozdíl od jiných zemí EU vůbec nesledujeme hustotu zářičů elektromagnetického záření (např. WIFI věží), a o tom,že 23. světový kongres ISEE (International Society of Environmental Epidemiology) v Barceloně 13. - 16. 9. 2011, kde se sešlo 1200 odborníků ze 60 zemí, vydal varování před používáním mobilů dětmi, které může vyvolat nádory

mozku a doporučuje, aby se mobil při telefonování nedotýkal ucha http://www.creal.cat/en_noticies/view.php?ID=113 a tak dále a tak dále... Ovšem místo toho můžeme sledovat ostatní knihovny, zda třídí odpad a používají recyklovaný papír. Je to podstatně jednodušší a hlavně bezkonfliktní. Jenom mi to něčím zatraceně připomíná pionýry a komunismus."

Jeden z respondentů v podstatě vystihl svým požadavkem naše další záměry: "*Sepište v bodech stručný manuálek pro dodržování eko-pravidel pro běžný chod knihovny + přehled eko-výrobků, kancelářských potřeb s kontakty na dodavatele - potřebujeme hotové řešení nenáročné na čas, pak můžeme provozovat "zelenou knihovnu", jinak se tím žel nemá čas nikdo dlouhodoběji a systematicky zabývat, tolik zaměstnanců rozhodně nemáme. Pokud by to byl výstup tohoto dotazníku, pak má asi smysl*."

Použitá literatura:

- **Evropa 2020. Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění.** [online, cit. 2012- 03 -18]. **Dostupné z http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/Evropa_2020_cz_Sdeleni_EK.pdf.**
- Koncepce rozvoje knihoven na léta 2011 – 2015**.** [online, cit. 2012- 03 -18]. Dostupné z http://knihovnam.nkp.cz/.
- LEDVINA, Petr. *Standardy zeleného úřadování : Příručka pro menší úřady a instituce.* Brno: Veronica, 2007. 32 s. Dostupný online z http://www.veronica.cz/dokumenty/standardy_zeleneho_uradovani.pdf.
- *Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky* dostupný online z http://www.mzp.cz/cz/strategie_udrzitelneho_rozvoje.
- KUBÍČKOVÁ, Světlana. Zelené úřadování : environmentálně příznivý provoz veřejných institucí; analýza situace na vybraném úřadě. Brno, 2010. 86 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií Katedra environmentálních studií. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/261158/fss_b/text_prace.pdf>.
- SCHNEIDEROVÁ, Pavla. Environmentálně šetrný provoz knihoven. Brno, 2010. 60 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/263734/ff_b/Bakalarska_prace.pdf>.